

OMMAVIY MADANIYATNING YOSHLAR TARBIYASIGA SALBIY TA'SIRI

Abdukarimova Roxila Abdurayimovna

Talaba, Far'gona davlat universiteti, Far'gona shahri

Abdukarimovarohila3@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bugungi kunda dunyoda keng avj olib borayotgan "ommaviy madaniyat" va uning yoshlar ongiga salbiy ta'siri, yoshlarning ijtimoiylashuvi va ularning shaxs sifatida shakllanishiga salbiy ta'sirlarining ijtimoiy psixologik xususiyatlari keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Ommaviy madaniyat, globallashuv, iltimoiylashuv, ongi, psixologik, g'oyalar, internet.*

"Ommaviy madaniyat" iborasining keng tarqala boshlashi XIX asr oxiri va XX asr boshlariga to'g'ri keladi. "Ommaviy madaniyat" an'anaviy madaniyatning ma'lum yo'nalishi sifatida emas, balki madaniyatdagi sifat o'zgarishi, hayot taqazosi asosida yuz berdi. Ommaviy axborot va kommunikasiya (radio, kino, televideniya, ko'p nusxali gazetalar, suratli jurnallar, internet) vositalarining keskin rivoji va tarqatilishi bunga sabab bo'ldi. Ma'naviy boyliklarni industrial tijorat ishlab chiqarish va tarqatish, madaniyatni demokratlashtirish, aholi bilim darajasi o'sishi bilan birga uning ma'naviy ehtiyojlarida pasayish jarayoni kuzatila boshladi.

Tadqiqotchilar ommaviy madaniyatning dastlabki shakli deb, XIX asrning 30-yillarida adabiyotda paydo bo'lgan va ommalashib ketgan sarguzasht janrini ko'rsatishadi. Asr oxirida haftalik ommaviy axborot vositalari ana shunday asarlarni tinimsiz chop eta boshladilar. Vaqt o'tishi bilan ushbu jarayonga "Yurak matbuoti" yoki "qalb industriyasi" deb nom berdilar.

An'anaviy madaniyatda bo'lganidek, ommaviy madaniyatning ham universal xarakteristikasi hamon mavjud emas. Buni shunday tushuntirish mumkin. Gap shundaki, "Ommaviy madaniyat" ilmiy-falsafiy kategoriya sifatida o'ziga yakdil uchta tushunchani qamraydi. Birinchidan, "madaniyat" – alohida xarakterdagi mahsulot. Ikkinchidan, "ommaviylik" – mahsulotni tarqatish me'yori. Uchinchidan, "madaniyat" – ma'naviy boylik.

Mana shunday va boshqa ko'plab tahdidlar insoniyat hayotida jiddiy muammolarni keltirib chiqarayotgani - ayni haqiqat va buni hech kim inkor etolmaydi. Hozirgi kunda yoshlarimiz orasida turli xil "ommaviy madaniyat" ko'rinishlari namoyon bo'lmoqdaki bularning barchasi ularning shakllanishiga, psixik rivojlanishiga, ularning hissiy-emotsional sohasiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ma'lumki, o'smirlar, yoshlar, talabalar yangilikka intiluvchan, tengqurlariga havasmand, modaparast, xorij standartlarini oson qabul qilishga ruju qo'ygan bo'ladi. Ulardagi ana shu ijtimoiy-psixologik holat kirib kelayotgan shubhali qadriyatlarga tanqidiy yondashuvni cheklab qo'yimoqda. Maqbul yoki nomaqbulligi haqida muayyan fikr-mulohazasi bo'lmagan yoshlar hayotimizga, milliy

mintalitetimizga mos kelmaydigan mafkuraviy mahsulotlarni matbuot orqali qabul qilishga oshiqmoqda.

"Ommaviy madaniyat" tashqi ko'rinishi, oson o'zlashtirilishi bilan ularni qiziqitirmoqda. Turfa g'oya va ramzlar zamonaviy modalar ommaviy madaniyat mahsulotlari yoshlardan chuqur fikr-mulohaza yuritishni talab etmaydi, har xil hayot tashvishlaridan, turmush muammolaridan xalos etadi, jasadni va ruhni dam oldirish, ularni o'qishga, bilim olishga emas, balki o'ynab quvna, "yashab olish"ga chaqiradi. Aslida "ommaviy madaniyat"ning, uni tarqatayotganlarning ham asl maqsadlari shundan iborat. Mamlakatimiz aholisining qariyb 60 foizini yoshlar tashkil etishini va "ommaviy madaniyat" mualliflari aynan ana shu auditoriyani nazarda tutayotganini e'tiborga olsak, vazifalarimiz mas'uliyati aniq ayon bo'ladi. Yoshlarda asoson qiziquvchalik xususiyati yuqori bo'ladi. Psixologik jihatdan qaralganda har bir shaxs ma'lum bir jamiyatda rivojlanadi va shaxs sifatida shakllanadi. Uni o'rab turgan muhit va odamlar uning shakllanishiga ta'sir qiladi.

Yoshlar submadaniyati umumiy madaniyat tizimidagi qisman, nisbatan izchil tizimdir. Uning paydo bo'lishi yoshlarning ijtimoiy rollarining noaniqligi, ularning ijtimoiy mavqeidagi noaniqlik bilan bog'liq. Ontogenetik nuqtai nazardan, yoshlar submadaniyati har bir kishi o'tishi kerak bo'lgan rivojlanish bosqichi sifatida taqdim etiladi. Uning mohiyati ijtimoiy mavqeni izlashdir. Ammo, bizning fikrimizcha, yoshlar submadaniyati o'smir-bolaning o'zini o'zi saqlash ichki instinktidan boshqa narsa emas. Har bir inson bolalar tashqi ogohlantirishlarga eng sezgir ekanligini biladi va shuning uchun ba'zi "ommaviy madaniyat me'yorlari" ning tashqi bosimi ostida u instinktiv ravishda norozilik bildiradi. Yoshlarning muayyan ishlari uchun eng qulay ijtimoiy platformalar bo'sh vaqt bo'lib, u erda siz o'zingizning mustaqilligingizni ko'rsatishingiz mumkin: qaror qabul qilish va etakchilik qilish, tashkil etish va tashkil etish qobiliyati. Bo'sh vaqt nafaqat muloqot, balki ijtimoiy o'yinning bir turi bo'lib, yoshlik davrida bunday o'yinlarda ko'nikmaning etishmasligi, balog'at yoshidagi odamning o'zini majburiyatlardan ozod deb bilishiga olib keladi. Dinamik jamiyatlarda oila shaxsning sotsializatsiyasi vazifasini qisman yoki to'liq yo'qotadi, chunki ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlarning sur'ati keksa avlod va yangi davrning o'zgargan vazifalari o'rtasida tarixiy tafovutni keltirib chiqaradi. Yo'qolgan oila va hali topilmagan jamiyat o'rtasida yigit o'z turiga qo'shilishga intiladi. Shu tarzda tashkil etilgan norasmiy guruhlar yoshga ma'lum bir ijtimoiy mavqeni beradi. Buning narxi ko'pincha individuallikni rad etish va guruhning me'yorlari, qadriyatlar va manfaatlariga to'liq bo'ysunishdir. Ushbu norasmiy guruhlar o'zlarining subkulturasini ishlab chiqaradilar, bu kattalarnikidan farq qiladi.

Qarama-qarshi madaniyatning eng muhim va organik elementi bo'lgan ruxsat berish axloqi shundan kelib chiqadi. Qarama-qarshi madaniyatning mavjudligi "bugun", "hozir"ga qaratilganligi sababli, gedonistik intilish buning bevosita natijasidir. Yoshlarning ommaviy madaniyati an'anaviy qadriyatlar tizimini ongli ravishda rad etishni va ularni qarama-qarshi qadriyatlar bilan almashtirishni talab qiladi. Qarama-qarshi madaniyat tomonidan taklif

qilingan va prognoz qilingan shaxs har qanday axloqiy taqiq va axloqiy hokimiyatga dushman bo'lganligi sababli, chunki inson dunyosidagi axloqiy va ma'naviy yo'nalish qadriyatlari mexanizmlari uning psixikasida hali to'liq shakllanmagan. Shunday qilib, bir tomondan, yoshlarning ommaviy madaniyatlari kattalar jamiyatiga, uning qadriyatlari va hokimiyatlariga qarshi norozilikni rivojlantirsa, ikkinchi tomondan, aynan ular yoshlarning o'sha jamiyatga moslashishiga hissa qo'shishga chaqiriladi.

Muqaddas dinimiz chiroyli xulq va go'zal odobga chaqiradi, zero payg'ambarimiz Muhammad sollollohu alayhi vasallam insonlarning eng go'zal xulqlisi bo'lganlar va ummatlarini shunday bo'lishga chaqirganlar.

Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan "Qaysi mo'minning imoni komil hisoblanadi", deb so'rashganida: "Go'zal xulqli mo'minning", deb javob berganlar (*Imom Abu Dovud rivoyati*).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. P.I.Ivanov, M.E. Zufarova. Umumiy psixologiya. Darslik. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti Toshkent – 2008

2. A. Axmedov OMMAVIY MADANIYATNING YOSHLAR ONGIGA SALBIY TA'SIRI VA UNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI // SAI. 2022. №B7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ommaviy-madaniyatning-yoshlar-ongiga-salbiy-ta-siri-va-uning-ijtimoiy-psixologik-xususiyatlari> (дата обращения: 07.03.2023).

3. Ismailovich S. A. Socio-Psychological Problems of Educating an Independent-Minded, Creative Person in the Educational Process //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE. – 2021. – T. 2. – №. 12. – С. 4-7.